

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА CRIMINAL PROCEDURE AND CRIMINALISTICS; FORENSIC EXAMINATION

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-38-20>

УДК 343.1

В.В. БЛІЗНЮК

аспірант юридичного факультету

E-mail: vlad.bliznuk95@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-2484-7364>

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4,

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ФУНКЦІОНУВАННІ СУДУ: АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА ОБМЕЖЕНЬ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОСУДДІ

АННОТАЦІЯ. В даній статті автор розглядає актуальне питання використання роботів-суддів у кримінальному правосудді та їх потенційну здатність замінити людських суддів. Стаття аналізує роль суддів у судовій системі, визначає переваги використання роботів-суддів, а також розглядає обмеження та виклики, пов'язані із їхнім впровадженням у судочинство.

У статті детально розглядаються етичні та правові аспекти використання штучного інтелекту в якості судді, зокрема питання справедливості, прозорості та відповідальності. Автор робить розгляд тематичні дослідження та експерименти, проведені у цій сфері, і аналізує міжнародні приклади застосування алгоритмів штучного інтелекту в кримінальному судочинстві.

Стаття також наводить конкретні приклади успішного застосування штучного інтелекту в судочинстві інших держав. Також увага приділяється питанню розвитку та майбутнього роботів-суддів, враховуючи технологічний прогрес та виклики, пов'язані із забезпеченням справедливого та ефективного правосуддя в умовах впровадження штучного інтелекту.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *штучний інтелект, суд, переваги, обмеження, виклики, етика.*

Як цитувати: Блізнюк В.В. Штучний інтелект у функціонуванні суду: аналіз можливостей та обмежень його використання у кримінальному правосудді *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, серія «Право». 2024. Вип. 38. С. 178-187. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-38-20>

In cites: V.V. Blizniuk (2024) Artificial intelligence in court functioning: analysis of the possibilities and limitations of its use in criminal justice. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University*, Series "Law", (38), P. 178-187. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-38-20> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. В епоху, яка характеризується швидким технологічним прогресом і повсюдним впливом штучного інтелекту (ШІ), сама структура нашого суспільства зазнає глибоких змін.

Ніде ця трансформація не є такою очевидною, як у судовій системі, основі сучасної цивілізації, де багатовікові традиції людського судження та юридичної експертизи починають перетинатися з передовими досягненнями автоматизації та ШІ. Коли ми стоїмо на порозі нового розділу в еволюції юриспруденції, питання, яке постає в головах вчених-юристів і суспільства в цілому: чи може робот замінити суддю?

Розвиток штучного інтелекту спровокував революцію в різних секторах, автоматизувавши завдання, оптимізувавши процеси та розширивши людські здібності раніше немислимыми способами.

Здатність штучного інтелекту аналізувати величезні об'єми даних, виявляти закономірності та приймати керовані даними рішення знайшла застосування в різних сферах, від охорони здоров'я до фінансів. У сфері права потенційний вплив ШІ є настільки ж глибоким. Професіонали в галузі права все більше покладаються на інструменти на базі штучного інтелекту для юридичних досліджень, перевірки документів і прогностичної аналітики. Проте в основі правової системи лежить роль суддів — роль, яка виходить за межі простого застосування правових принципів. На суддів покладено обов'язок тлумачити закон, забезпечувати правосуддя та охороняти права та свободи громадян. Вони повинні орієнтуватися в складних правових аргументах, розглядати унікальні обставини кожної справи та, в деяких випадках, визначати долю окремих осіб і організацій.

Судді-люди приносять у зал суду багатий багаж якостей: юридичний досвід, відточений роками навчання та практики, здатність співпереживати та розуміти людський стан, а також здатність проявляти розсудливість, стриману глибоким почуттям справедливості. Вони застосовують закон не ізольовано, а в контексті реального світу та його складності.

Поєднання цих традиційних ролей із можливостями штучного інтелекту та роботів породжує глибоке філософське, етичне та практичне питання: чи може штучний інтелект із його обчислювальною потужністю та алгоритмами відтворити багатогранні здібності та тонке судження людей-суддів? Більше того, чи варто йому навіть намагатися це зробити? Які потенційні переваги та підводні камені доручення юридичних рішень машинам і які наслідки для правосуддя, чесності та верховенства права?

Пошук відповідей на питання, чи може робот замінити суддю, — це не просто спекулятивне завдання, а відображення еволюції нашого суспільства та складної взаємодії між людською мудрістю та технічним прогресом.

Метою статті є аналіз можливого використання алгоритмів штучного інтелекту в ролі судді або помічника для суду, переваг, обмежень, викликів та етичних питань заміщення ролі судді алгоритмом штучного інтелекту та наліз досвіду інших країн які вже в якійсь мірі залучили алгоритми ШІ до розгляду кримінальних справ.

Виклад основного матеріалу. Роль суддів: У складній системі правової системи судді займають першочергову позицію, функціонуючи як головні арбітри правосуддя та охоронці верховенства права. Вони є тією опорою, на якій тримається весь судовий процес, маючи величезну відповідальність і повноваження. Щоб зрозуміти наслідки потенційної заміни їх роботами, важливо оцінити багатогранні ролі, які вони виконують.

На суддів покладено завдання тлумачити та застосовувати закон. Вони повинні орієнтуватися в величезному масиві законів, постанов, і юридичних доктрин, щоб забезпечити справедливість у кожній справі.

Одним з головних обов'язків судді є обов'язок забезпечити справедливий і неупереджений форум для сторін у судовому процесі. Судді повинні піднятися над особистими упередженнями та зовнішнім впливом, щоб

забезпечити рівне ставлення до кожної особи згідно із законом. Їхня неупередженість є наріжним каменем легітимності правової системи.

Судді дотримуються принципів належної правової процедури, забезпечуючи чесне та прозоре проведення судових процесів. Вони контролюють проведення судових процесів, забезпечуючи належне представлення доказів, заслуховування аргументів і захист прав усіх сторін.

Судді можуть виступати як установниками фактів, так і особами, які приймають судові рішення. У деяких випадках вони оцінюють достовірність свідків і зважують докази, тоді як в інших вони тлумачать правові принципи для винесення рішень.

Саме у кримінальних справах судді несуть відповідальність за визначення відповідних вироків, враховуючи такі фактори, як тяжкість злочину, походження обвинуваченого та інтереси суспільства щодо покарання та реабілітації.

Судді захищають і підтримують конституційні права громадян, забезпечуючи відповідність законів і дій уряду основним принципам, закріпленим у конституції.

В апеляційних судах судді переглядають рішення, прийняті судами нижчих інстанцій, забезпечуючи виправлення юридичних помилок і послідовне здійснення правосуддя в усій правовій системі.

Окрім ухвалення рішень, судді керують судовими процесами, призначають слухання та контролюють рух справ у судовій системі. Це передбачає ефективне управління судовими документами.

Загалом, роль суддів виходить далеко за рамки простого застосування правових норм. Вони є розпорядниками правосуддя, яким доручено врівноважувати терези справедливості та закону, а також підтримувати цілісність і справедливість правової системи. Заміна суддів-людей роботами передбачає не лише копіювання їхнього юридичного досвіду, але й наслідування їх етичного судження, співчуття та здатності орієнтуватися в складнощах людського суспільства. Цей багатогранний характер судової ролі викликає глибокі питання щодо доцільності та бажаності такої трансформації. Перелік зазначений вище, перелічує якості ідеального судді, в реальному житті, особливо в реаліях сучасної України ми маємо

іншу картину. Довіра до суддів в громадян нашої держави має критично низький рівень і загалом в різні часи проведення опитувань ніколи не перевищувала позначку в 10% від загалу опитуваних які б вірили що в Україні існує справедлива, неупереджена і некорумпована судова система. Але при залученні алгоритмів ШІ для їхнього використання у правосудді ми маємо ставити найбільш високі стандарти для того щоб мати найбільш позитивний ефект та здійснювати коригування роботи алгоритмів для покращення справедливості та неупередженості судового процесу.

Переваги роботів-суддів:

Ідея запровадження алгоритмів ШІ у судовій системі може здатися революційною та, для деяких, повною невизначеністю. Проте, прихильники цієї концепції, такі як Річард Саскінд, Орен Етціоні та інші, стверджують, що є кілька переконливих переваг, які можна отримати від розгляду включення штучного інтелекту у процес прийняття юридичних рішень. Ці переваги, якщо їх ефективно використовувати, можуть потенційно підвищити ефективність, справедливість і загальну якість судової системи.

На штучний інтелект покладають надії щодо зміни судової практики на краще: виявляти типові правові ситуації, розробляти алгоритми дій, зіставляти зі зразком, абстрагуватися від обставин, фактів, документів, речей та інших доказів, які не мають відношення до предмету розгляду, не охоплюються предметом спору або не відбивають вибраний позивачем спосіб захисту чи не передбачені відповідною нормою матеріального права, виявляти нетипову поведінку суду за звичайних умов, обробляти значний обсяг інформації, готувати проект судового рішення тощо [9].

Судді-роботи, керовані алгоритмами та позбавлені особистих упереджень, мають потенціал виносити дійсно неупереджені та послідовні рішення. Вони можуть засновувати свої рішення виключно на законі та встановлених правових принципах, зменшуючи ризик різномірних результатів, заснованих на досвіді або схильностях судді.

Також такий фактор неупередженості значно зменшує можливість корупційного впливу, в алгоритму ШІ немає зацікавленості в отриманні неправомірної матеріальної винагороди через відсутність матеріальних інтересів як таких.

Роботи можуть аналізувати величезні обсяги юридичних документів, судової практики та прецедентів зі швидкістю, незбагненою для суддів. Це може значно пришвидшити юридичні дослідження, зменшити навантаження на суддів та їх помічників, секретарів і т.д. і забезпечити більш швидке вирішення справ.

Згідно з міркуваннями М. В. Селіванова, сучасні інформаційні технології можуть суттєво покращити прогнозованість судових рішень та їхню надійність, допомогти судді в судовому процесі, зменшити навантаження на окремого суддю та знизити рівень ризику суддівських помилок. Електронний суд – це суд, де логічні алгоритми вирішують справу швидко, по суті, унеможливають виникнення корупційних ризиків і допущення людських помилок [10].

Судді-роботи зі штучним інтелектом можуть аналізувати справи та керувати ними ефективніше, ніж люди судді, значно заощаджуючи час. Вони можуть швидко сортувати та визначати пріоритети справ на основі їх складності, терміновості та інших відповідних факторів [1].

Також дослідники з Гарварду проводячи своє дослідження з приводу того чи може машина/робот/штучний інтелект бути суддею зробили висновок що їх дослідження розкривають дивовижну та деталізовану інформацію про роботів-суддів. Люди зазвичай сприймають людське суддівство як процесуально справедливіше, але людська перевага не є ні незмінною, ні абсолютною. Фактично, за деяких обставин люди можуть віддати перевагу провести свій день у суді роботів [2]. Автори дослідження провели два експерименти які показали що в алгоритмів є доволі вірогідна можливість стати конкурентами людським суддям враховуючи те що алгоритми ШІ с кожним роком стають спроможні виконувати все більш складні задачі.

Судді, хоча й мають високу кваліфікацію, не застраховані від помилок. Алгоритми ШІ можуть використовувати розширений аналіз даних і розпізнавання шаблонів, щоб мінімізувати ризик юридичних упущень, що призводить до більш точних і безпомилкових суджень.

Роботи-судді не потребують відпочинку чи сну і не знають втоми. Вони можуть бути доступні для вирішення юридичних запитів або надзвичайних ситуацій у будь-який час, покращуючи доступ до правосуддя та змен-

шуючи затримки в термінових випадках, обробці інформації, прийнятті запитів і тд. Чат-боти та віртуальні помічники на основі штучного інтелекту можуть надавати громадськості доступну юридичну інформацію, проводячи людей через судові процеси, пояснюючи їхні права та допомагаючи з юридичними формами та документацією.

Замість повноцінної заміни суддів-людей, можна використовувати алгоритми штучного інтелекту, які допомагатимуть їм у юридичних дослідженнях, веденні справ та аналізі документів, дозволяючи суддям-людям більше зосереджуватися на основних аспектах своєї ролі, таких як тлумачення законодавства та винесення рішень.

Системи штучного інтелекту можуть швидко масштабуватися для обробки зростаючого навантаження без необхідності пропорційного збільшення персоналу. Ця масштабованість може допомогти впоратися з бюджетними обмеженнями в судовій системі.

Алгоритми, обладнані обробкою природної мови, можуть працювати з юридичними документами та справами кількома мовами, полегшуючи транскордонні судові процедури та покращуючи доступність для тих, для кого мова не є рідною.

Системи штучного інтелекту можна запрограмувати так, щоб вони надавали детальні пояснення своїх рішень, підвищуючи прозорість судового процесу.

Спрощені процеси та ефективне керування справами за допомогою алгоритмів штучного інтелекту потенційно можуть зменшити загальну вартість судових розглядів, зробивши правосуддя більш доступним для ширшого сегменту суспільства.

Обмеження та виклики:

Хоча ідея використання алгоритмів штучного інтелекту якості суддів має кілька потенційних переваг, вона супроводжується безліччю обмежень і проблем, які вимагають ретельного розгляду:

Одним із найважливіших обмежень роботів-суддів є їхня нездатність осягнути нюанси складності людських емоцій, мотивації та обставин. Чуйне розуміння, яке люди-судді привносять у свої рішення, особливо у справах, пов'язаних із особистою трагедією чи соціальною несправедливістю, є аспектом справедливості, який ШІ лише можуть намагатися відтворити.

Судді-роботи можуть містити в своїй системі алгоритми, навчені на даних, які в свою чергу можуть містити упередження, наявні в правовій системі. Через цю гіпотетичну проблему має бути проведена ретельна вибірка тих даних які будуть становити базу для навчання алгоритму розпізнавати тонкощі судового процесу, вірно аналізувати надані докази та робити справедливі висновки на основі їх аналізу, а також можливо фіксувати процесуальні помилки та повідомляти про їх наявність учасникам процесу. Якщо такі упередження та помилки не будуть вчасно та ретельно виявлені та виправлені, системи штучного інтелекту можуть ненавмисно увічнити дискримінацію та інші процесуальні помилки, потенційно посилюючи існуючу суспільну нерівність.

Юридичні справи часто пов'язані зі складними юридичними аргументами, нюансами статутів і правовими доктринами, що розвиваються. Хоча алгоритми штучного інтелекту чудово справляються з обробкою даних, їм може бути важко зрозуміти тонкощі правового тлумачення, особливо у випадках, коли законодавство є неоднозначним або розвивається.

Людські судді на власний розсуд пристосовують свої рішення до конкретних обставин кожної справи. Судді-роботи, керовані алгоритмами, можуть застосувати універсальний підхід, що потенційно може призвести до несправедливих результатів в унікальних або виняткових випадках.

Використання штучного інтелекту під час прийняття юридичних рішень може викликати певні проблеми щодо конфіденційності та безпеки конфіденційної правової інформації. Забезпечення захисту даних від несанкціонованого доступу або маніпулювання є критичною проблемою яка обов'язково має бути вирішена перед тим як алгоритми ШІ будуть використовуватись для аналізу такої інформації [3]. Попередньо має бути створена система захисту даних, яка буде максимально зменшувати вірогідність витоку інформації та підвищувати захист такої інформації в майбутньому.

Хоча в частині статті про переваги роботів суддів підзвітність та прозорість визначалась як одна з переваг, в той же самий час це можна визначити як і один з викликів.

Визначення відповідальності за помилки в судженнях, керованих ШІ, є складним пи-

танням. На цьому етапі існують багато питань основне з яких це: хто саме буде нести відповідальність у випадках настання негативних наслідків які виникли через помилки алгоритмів ШІ? Створення механізмів підзвітності та забезпечення прозорості в процесі прийняття рішень має важливе значення для збереження та підвищення довіри до правової системи.

Рішення про те, як алгоритми штучного інтелекту повинні вирішувати етичні дилеми пов'язані з суперечливими правовими принципами, становить серйозну проблему. Визначення етичних рамок для штучного інтелекту в законодавстві є складним і постійним процесом.

Багато алгоритмів штучного інтелекту, особливо моделі глибокого навчання, часто вважаються «чорними скриньками» через їхню складність. Така непрозорість функціонування може ускладнити розуміння та оскаржити аргументацію рішень, створених ШІ. Для уникнення страху та побудови довіри в суспільства перед незрозумілими алгоритмами ШІ, уряду треба буде провести медіа компанію яка буде містити інформацію та пояснення про користь та безпечність використання алгоритмів ШІ в судовому процесі.

Впровадження роботів-суддів вимагало б суттєвих змін у судових процедурах та спосібі представлення правових аргументів.

Адаптація до цих змін може зустрітися з опором і потребує значного часу та ресурсів. З розвитком технологій можуть виникнути непередбачені етичні дилеми та правові проблеми. Підготовка до цих нових викликів і їх вирішення вимагатимуть постійної пильності та здатності до адаптації.

Етичні та правові міркування:

Запровадження алгоритмів штучного інтелекту у судовій системі є трансформаційним кроком, який необхідно зустріти глибокими етичними роздумами та ретельним юридичним обдумуванням. Цей трансформаційний потенціал викликає безліч складних етичних і правових міркувань, які вимагають ретельного вивчення.

Забезпечення того, щоб судді-роботи були вільними від упередженості, є найважливішим етичним питанням.

Як вже зазначалось раніше алгоритми та дані, які використовуються для навчання систем штучного інтелекту, повинні бути ретельно вивчені та скориговані, щоб запобігти дис-

кримінації за ознаками раси, статі, соціально-економічного статусу чи інших чутливих ознак. Також можливо створити або адаптувати вже існуючі механізми для оскарження рішень суддів-роботів і їх перегляду людьми.

Судді-роботи повинні поважати основні права, свободи та гідність людини. Рішення, що стосуються прав, свобод особи або ув'язнення, повинні прийматися з максимальною увагою до цих принципів.

Етичні дебати зосереджуються на тому, чи повинні судді-люди зберігати наглядову роль над судьями-роботами. Встановлення правильного балансу між людським наглядом і автономією систем ШІ є делікатним етичним питанням.

На думку автора при всіх наявних перевагах алгоритмів ШІ, надання повного контролю на керування судовим процесом в кримінальному провадженні та надання повноважень алгоритмам виносити рішення що стосуються судових справ є помилковим.

Алгоритми ШІ мають використовуватись як допоміжні інструменти які можуть виносити рішення по справах, але остаточне рішення має виносити суддя-людина беручи до уваги висновки надані алгоритмами і надаючи свої аргументи при винесенні рішення.

При винесенні протилежного за змістом рішення від рішення алгоритму ШІ, суддя-людина має надати виключну аргументацію та пояснення.

Етичні судження в праві часто залежать від культурних норм і контекстуального розуміння.

Алгоритми ШІ що залучаються до судового процесу повинні продемонструвати чутливість до цих факторів, для чого можуть знадобитись різноманітні навчальні дані та адаптовані алгоритми.

Розбудова та підтримка громадської довіри до судової системи має важливе значення. Етичні проблеми включають забезпечення того, щоб громадськість сприймала роботів-суддів як чесних, справедливих і гідних довіри.

З юридичної точки зору інтеграція суддів-роботів у судову систему може вимагати суттєвих правових реформ і нормативно-правової бази.

Створення нової законодавчої бази або внесення змін до існуючої для адаптації використання алгоритмів ШІ на різних стадіях

кримінального провадження із дотриманням конституційних і правових принципів.

Має бути розроблена та встановлена система стандартів і процесів сертифікації для забезпечення відповідності систем ШІ, які використовуються в судовій системі, етичним, правовим та технічним вимогам.

Посилення законів про захист даних і конфіденційності для захисту конфіденційної інформації, яку обробляють роботи-судді. На даний час еталоном в вимогах до захисту інформації осіб є норми запровадженні в Європейському Союзі. Євроінтеграція України неминуче призведе до покращення стандартів захисту інформації осіб, що проживають або знаходяться в Україні.

Тематичні дослідження та експерименти:

Щоб пролити світло на практичні наслідки використання штучного інтелекту у ролі судді, у різних країнах були проведені численні тематичні дослідження та експерименти. Ці дослідження пропонують цінну інформацію про виклики, успіхи та етичні дилеми, пов'язані з інтеграцією штучного інтелекту та робототехніки в судову систему. Нижче наведено яскраві приклади:

Юридичні чат-боти для спрощених судових процедур:

Чат-боти, оснащені штучним інтелектом, використовуються для допомоги людям у юридичних питаннях, таких як подання нескладних позовів, складання юридичних документів і розуміння юридичних процедур. Ці експерименти мають на меті надати громадськості доступну правову інформацію та зменшити час і витрати при розгляді справ що стосуються так званих «дрібних злочинів». Інструменти правового дослідження за допомогою ШІ.

Різноманітні юридичні дослідницькі платформи використовують штучний інтелект, щоб допомогти юристам і суддям ефективніше знаходити відповідне законодавство, постанови суду, статuti та правові прецеденти. Ці інструменти аналізують великі обсяги юридичних документів, щоб швидко отримати відповідну інформацію.

ШІ у передбаченні рецидивів:

У деяких юрисдикціях системи ШІ використовуються для прогнозування рівня рецидивів серед ув'язнених осіб. Ці прогнози можуть вплинути на рішення про умовно-

дострокове звільнення, винесення вироку та програми реабілітації.

Проект Європейського Союзу ШІ та право:

Європейський Союз профінансував дослідницький проект, який вивчає застосування штучного інтелекту в правовому полі. Цей проект зосереджений на аналізі юридичних документів за допомогою штучного інтелекту, аналізі контрактів і системах підтримки юридичних рішень.

Міжнародні перспективи:

Питання про те, чи можуть алгоритми штучного інтелекту замінити людей-суддів, резонує у всьому світі, і різні країни прийняли різні підходи, що відображають їхні унікальні правові традиції, культурні цінності та технологічні можливості. Міжнародні погляди на цю тему пропонують цінну інформацію про різні способи використання штучного інтелекту в судовій системі:

У Сполучених Штатах ШІ все частіше використовується в юридичних дослідженнях, аналізі справ і прогностичній аналітиці. Деякі штати експериментували з алгоритмами штучного інтелекту, щоб допомогти суддям у таких завданнях, як винесення вироку. Одним з прикладів є система COMPAS. Програмне забезпечення COMPAS використовує алгоритм для оцінки потенційного ризику рецидиву злочинів. Відповідно до посібника користувача COMPAS терези були розроблені з використанням поведінкових та психологічних конструкцій, «що мають дуже високе значення для рецидиву злочинів та кримінальної кар'єри». Система COMPAS оцінює не просто ризик, а й майже два десятки так званих «криміногенних потреб», які стосуються основних теорій злочинності, включаючи «злочинну особистість», «соціальну ізоляцію», «зловживання наркотичними речовинами» та «проживання/стабільність». Відповідачі в кожній категорії класифікуються з низьким, середнім або високим рівнем ризику [4, с. 48].

Однак використання роботів як суддів залишається предметом дискусій, де переважають побоювання щодо справедливості, упередженості та необхідності людського судження.

Європейський Союз (ЄС) зайняв активну позицію щодо регулювання ШІ. Він ініціював проекти та дискусії щодо етичного використання ШІ в юридичному секторі. Підхід ЄС

наголошує на прозорості, підзвітності та необхідності захисту основних прав і свобод. Такі нормативні акти, як Загальний регламент захисту даних (GDPR), також впливають на використання ШІ в судових процесах.

Одним з головних документів який регламентує використання ШІ в ЄС є так звана Етична Хартія яку розглядають як систему єдиних принципів і правил використання штучного інтелекту в судовій системі та в якій зазначено основні категорії залучення штучного інтелекту, а саме: розширені пошукові системи судової практики; онлайн-вирішення спорів; допомога у складанні позовних заяв; прогнозний аналіз; категоризація положень норм закону за різними критеріями та виявлення розбіжних або несумісних положень; чат-боти для інформування сторін або підтримки їх у судовому розгляді [5, с. 21].

Китай на даний час знаходиться на передньому краї впровадження штучного інтелекту, включаючи його застосування в правовій системі. Китайські суди розгорнули чат-боти на базі штучного інтелекту та платформи онлайн-розв'язання суперечок. Однак ця швидка інтеграція штучного інтелекту викликає занепокоєння щодо конфіденційності, стеження, потенціалу державного контролю над судовими процесами та порушення прав і свобод людини.

Хоча Китай дуже активно використовує алгоритми ШІ в судовому процесі, піднебесна все ще стикається з проблемами при використанні алгоритмів. Наразі деякі функції ШІ просто недостатньо розроблені для реального використання. Наприклад, поточні пілотні програми тестування технології розпізнавання обличчя та емоційного розпізнавання для підтвердження достовірності свідчень є ненадійними та технологічно нездійсненними в даний час. Іншим слабким місцем, яке було підкреслено, є неоднакова доступність оцифрованих і доступних даних про судові справи. Уважніше дослідження судових заходів Китаю показує досить нерівномірні варіації між провінціями та типами справ, з вищою дотриманням у заможніших прибережних регіонах і вищими показниками розкриття кримінальних справ порівняно з цивільними та адміністративними справами [6].

Японія дуже зацікавлена в робототехніці та штучному інтелекті, але її консервативна правова система була обережною у прийнятті

роботів-суддів. Підхід Японії полягав у використанні штучного інтелекту для підтримки юристів, а не заміни їх, зосереджуючись на таких завданнях, як перегляд документів і юридичні дослідження.

Хоча правоохоронні органи Японії проявляють зацікавленість у залученні ШІ. Наприклад існує проект системи штучного інтелекту, яка використовується для розслідування випадків відмивання грошей, порівнює потенційно незаконні транзакції, про які повідомляють фінансові установи та інші організації, із випадками, які раніше були пов'язані зі злочинами. Вивчаючи низку факторів, технологія оцінює ступінь ризику, щоб точно визначити, які випадки слід дослідити в першу чергу. Система пройшла випробування та мала бути залучена вже в 2022 році [7].

Канада вивчає можливість використання штучного інтелекту в правових дослідженнях та аналізі документів. Країна наголошує на важливості відповідального використання ШІ та активно бере участь у дискусіях про етику та вплив ШІ на юридичну професію.

Сполучене Королівство дослідило потенційне використання штучного інтелекту у своїй правовій системі, зокрема для оптимізації судових процесів. У Сполученому Королівстві в рамках проекту з прогнозування можливих місць крадіжок зі зломом, розкрадання і нападу за допомогою ШІ. Вони показали, що використані програмні проєкції, які називаються PREDPOL, були точними в 78% випадків, у порівнянні з 51% прогнозів, складених з використанням традиційних методів [8]. Також триває діалог про етичні наслідки та прозорість юридичних інструментів на основі ШІ.

Майбутнє роботів-суддів:

Еволюція роботів-суддів являє собою трансформаційний зсув у правовому ландшафті, який містить як перспективи, так і невизначеність.

Оскільки технології продовжують розвиватися, а суспільства стикаються зі складними етичними та практичними міркуваннями, кілька ключових аспектів визначають майбутнє роботів-суддів:

У майбутньому може з'явитися модель спільного прийняття рішень, коли судді-роботи працюють разом із суддями-людьми як помічники юристів. Роботи можуть допомогти в юридичних дослідженнях, аналізі справ і обробці даних, дозволяючи суддям-людям

зосереджуватися на нюансах правового тлумачення та судового рішення. Цей спільний підхід поєднає в собі сильні сторони ШІ з мудрістю людського судження.

У міру вдосконалення алгоритмів ШІ роботи-судді можуть значно підвищити ефективність судових процесів. Сюди входить прискорене вирішення справ і розширення доступу до правосуддя, особливо в регіонах з обмеженими ресурсами.

Юридичний досвід, керований ШІ, стане цінним ресурсом. Передові юридичні дослідницькі платформи, оснащені обробкою природної мови та машинним навчанням, можуть надати суддям миттєвий доступ до величезного сховища правових знань і прецедентів, що дає змогу виносити більш інформовані та добре обґрунтовані рішення.

В майбутньому можуть бути розроблені системи штучного інтелекту, які можна налаштувати для конкретних правових областей, забезпечуючи, щоб роботи-судді володіли досвідом у різних галузях права, в тому числі і кримінального. Така адаптивність дозволить їм ефективно вирішувати більш широкий спектр справ.

Алгоритми штучного інтелекту для прогностичної аналітики продовжуватимуть розвиватися, дозволяючи роботам-суддям оцінювати ймовірні результати справ на основі історичних даних і правових прецедентів. Такі прогнози можуть допомогти суддям у виробленні чесних і справедливих рішень. Співпраця над міжнародними стандартами штучного інтелекту в судовій системі, ймовірно, набуде популярності. Країни працюватимуть разом, щоб встановити загальні етичні та правові принципи, які забезпечать справедливість, послідовність і повагу до прав людини під час використання роботів-суддів.

Етичні дебати про роль роботів у судовій системі триватимуть. Дискусії будуть точитись навколо таких питань, як межі повноважень штучного інтелекту щодо прийняття рішень, вплив на суддів та довіру громадськості до автоматизованих судових процесів. Прогрес у технології штучного інтелекту, як-от квантові обчислення, може революціонізувати можливості роботів-суддів. Величезна обчислювальна потужність квантових обчислень може відкрити нові можливості для складного правового аналізу та прийняття рішень.

Майбутнє залежить від того, наскільки роботи-

судді завоюють визнання та довіру громадськості. Зусилля з демістифікації штучного інтелекту, підвищення прозорості та забезпечення справедливості будуть мати вирішальне значення для формування громадської думки.

Встановлення правильного балансу між автоматизацією та людським наглядом скоріш за все буде предметом довгих дискусій. Забезпечення того, щоб системи штучного інтелекту підлягали людському судженню, особливо у складних або морально неоднозначних випадках, буде центральною проблемою.

Висновки. Розглянувши різні аспекти можливого застосування роботів-суддів в кримінальному провадженні, важливо зазначити, що хоча зазначені в даній статті переваги є перспективними, їх потрібно збалансувати з потенційними проблемами, етичними міркуваннями та необхідністю надійного контролю та регулювання. Питання про те, чи може алгоритм штучного інтелекту замінити суддю, має враховувати не лише переваги, але й складності та етичні дилеми, які виникають у прагненні до автоматизованого судочинства.

Хоча використання роботів як суддів відкриває інтригуючі можливості для правової системи, воно також породжує безліч обмежень і проблем, які вимагають ретельного розгляду та пом'якшення. Встановлення правильного балансу між використанням переваг автоматизації та збереженням основних властивостей людського судження є складним завданням, яке потребує міждисциплінарної співпраці та відданості етичним, правовим і суспільним проблемам. Шлях до інтеграції роботів у судову систему є не просто технологічним, а й глибоким переглядом самої природи правосуддя та його адміністрування.

Загалом, етичні та правові міркування щодо використання роботів як суддів є багатограними та змінюються. Впровадження роботів-суддів вимагає ретельного балансу між використанням переваг штучного інтелекту та забезпеченням справедливості, справедливості та верховенства права. Правові та етичні рамки повинні бути розроблені для сприяння прозорості, чесності та підзвітності в цьому ландшафті, що швидко розвивається.

Беручи до уваги міжнародні погляди на використання роботів як суддів можна зробити висновок що вони дуже відрізняються, відоображаючи різноманітні правові, культурні та технологічні контексти. У той час як деякі

країни сприймають штучний інтелект як засіб підвищення юридичної ефективності та доступності, інші підходять до цієї теми з обережністю, наголошуючи на важливості збереження людського судження та етичних міркувань. Міжнародний дискурс щодо цього питання продовжує розвиватися, сформований постійними дослідженнями, розробкою політики та спільними зусиллями для досягнення правильного балансу між потенціалом ШІ та цінностями правосуддя, справедливості та прав людини. Майбутнє суддів-роботів позначене динамічною взаємодією між технологічними досягненнями, етичними міркуваннями та правовими рамками. Хоча потенціал підвищення ефективності та доступності є переконливим, інтеграція штучного інтелекту в судову систему вимагає ретельного орієнтування в складних етичних і правових ландшафтах. Кінцева мета полягає в тому, щоб використовувати переваги штучного інтелекту, дотримуючись цінностей справедливості, чесності та верховенства права, забезпечуючи, щоб еволюція суддів-роботів відповідала принципам і потребам суспільства, що розвивається.

На думку автора, враховуючи всі описані вище переваги та виклики, досвід країн які вже використовують алгоритми ШІ в кримінальному провадженні, можна зазначити що на даний момент та в найближчому майбутньому алгоритми ШІ не зможуть повноцінно замінити суддів людей і взагалі виникає питання сам сенс такої заміни.

Найкращий результат який на даний момент можна досягти це тандем алгоритму ШІ як помічника та/або контролера та судді який приймає рішення в тому числі спираючись на висновки, аргументи, аналіз інформації, результат експертиз зроблених за допомогою ШІ, та має аргументувати свої рішення якщо вони в значній мірі відрізняються від прогнозів, висновків та аргументів наданих алгоритмом.

Звісно що українській судовій системі загалом ще дуже далеко до залучення ШІ в судочинстві, але немає нічого негативного в тому щоб враховувати спостерігати та враховувати найкращі тенденції залучення ШІ в судовому процесі для можливого майбутнього використання такої практики і в українських реаліях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Chukwunoyenim O. Robotic Judges: A Future to Desire or Not? URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4387301>, URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4387301
2. Chen B. M., Stremitzer A., Tobia K. Having your day in robot court. *Harvard Journal of Law & Technology*, 2022. Volume 36. Nr 1 Fall, URL: <https://jolt.law.harvard.edu/assets/articlePDFs/v36/Chen-Stremitzer-Tobia-Having-Your-Day-in-Robot-Court.pdf>
3. Završnik A. Criminal justice, artificial intelligence systems, and human rights. URL: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12027-020-00602-0.pdf>
4. Плахотник О.В. Практичне застосування штучного інтелекту у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 48. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2019_PLAKHOTNIK.pdf
5. Матуелене С., Шевчук В., Балтрунене Ю. Штучний інтелект в діяльності органів правопорядку та юстиції: вітчизняний та європейський досвід. Харків: Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2022. С. 21.
6. Wang N., Tian M. Yu. "Intelligent Justice": human-centered considerations in China's legal AI transformation. *National Library of Medicine*. 2022. Aug 23. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9396564/>
7. Yoshida S. Japan's police to increasingly partner up with AI to fight crime. 2021. September 2. URL: <https://www.asahi.com/ajw/articles/14421414#:~:text=Whether%20the%20criminal%20activity%20you,the%20increasingly%20efficient%20multitasking%20technology>.
8. Демура М. І. Використання технологій штучного інтелекту у протидії злочинності : матеріали наук.-практ. онлайн-семінару (м. Харків, 5 листоп. 2020 р.). Харків : Право, 2020. 112 с. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2020/12/Матеріали-семінару_Використання-техн-штучного-інтел_5.11.2020.pdf
9. Радутний О.Е. Штучний інтелект, інформаційна безпека та законотворчий процес (кримінально-правовий аспект). *Інформація і право*. 2018. С. 149–158.
10. Селіванов М. Електронний суд: ІТ-технології в судовому процесі як спосіб покращення прогнозованості судових рішень. *Право України*. 2018. С. 114–122. doi: <https://doi.org/10.33498/louu-2018-01-114>

Стаття надійшла до редакції 19.10.2024

Стаття рекомендована до друку 22.11.2024

V.V. BLIZNIUK

PhD Faculty of Law

E-mail: vlad.blizniuk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-2484-7364>

V.N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61022, 4 Svobody Square, 4

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN COURT FUNCTIONING: ANALYSIS OF THE POSSIBILITIES AND LIMITATIONS OF ITS USE IN CRIMINAL JUSTICE

ANNOTATION. In this article, the author examines the current issue of using robot judges in criminal justice and their potential to replace human judges. The article analyzes the role of judges in the judicial system, identifies the advantages of using robot judges, and also discusses the limitations and problems associated with their implementation in the judicial system.

The article discusses in detail the ethical and legal aspects of using artificial intelligence as a judge, including issues of fairness, transparency and accountability. The author reviews case studies and experiments conducted in this area, and analyzes international examples of the use of artificial intelligence algorithms in criminal justice.

The article also provides specific examples of the successful use of artificial intelligence in the judicial system of other states. Attention is also paid to the development and future of robot judges, taking into account technological progress and challenges related to ensuring fair and effective justice in the context of the introduction of artificial intelligence.

KEY WORDS: *artificial intelligence, judgment, advantages, limitations, challenges, ethics.*

REFERENCES

1. Chukwunoyenim O. (2023). Robotic Judges: A Future to Desire or Not? URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4387301>, URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4387301
2. Chen B. M., Stremitzer A., Tobia K. (2022). Having your day in robot court. *Harvard Journal of Law & Technology*, Volume 36. Nr 1 Fall, URL: <https://jolt.law.harvard.edu/assets/articlePDFs/v36/Chen-Stremitzer-Tobia-Having-Your-Day-in-Robot-Court.pdf>
3. Završnik A. Criminal justice, artificial intelligence systems, and human rights. URL: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12027-020-00602-0.pdf>
4. Plahotnik O.V. (2019). Practical application of artificial intelligence in criminal proceedings. *Criminal jurisdiction bulletin*. No. 4. P. 48. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2019_PLAKHOTNIK.pdf (in Ukrainian)
5. Matuyelene S., Shevchuk V., Baltrunene Yu. (2022). Artificial intelligence in the activities of law enforcement and justice bodies: domestic and European experience. Kharkiv: National Research Center "Institute of Forensic Expertise named after Ex. Prof. M. S. Bokarius"; Yaroslav the Wise National University of Law. P. 21. (in Ukrainian)
6. Wang N., Tian M. Yu. (2022). "Intelligent Justice": human-centered considerations in China's legal AI transformation. National Library of Medicine. Aug 23. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9396564/>
7. Yoshida S. (2021). Japan's police to increasingly partner up with AI to fight crime. September 2. URL: <https://www.asahi.com/ajw/articles/14421414#:~:text=Whether%20the%20criminal%20activity%20you,the%20increasingly%20efficient%20multitasking%20technology.>
8. Demura M. I. (2020). Use of artificial intelligence technologies in combating crime: scientific and practical materials. Online seminar (Kharkov, November 5, 2020). Kharkiv: Pravo. 112 p. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2020/12/Матеріали-семинару_Використання-техн-штучного-интел_5.11.2020.pdf (in Ukrainian)
9. Radutny O.E. (2018). Artificial intelligence, information security and law-making process (criminal-legal aspect). *Information and law*. P. 149–158. (in Ukrainian)
10. Selivanov M. (2018). Electronic court: IT technologies in the judicial process as a way to improve the predictability of court decisions. *Law of Ukraine*. 114-122. doi: <https://doi.org/10.33498/louu-2018-01-114> (in Ukrainian).

The article was received by the editors 19. 10.2023

The article is recommended for printing 22.11.2024